

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov
Inštitút ochrany biodiverzity a biologickej bezpečnosti
Národná Botanická záhrada M.M. Grishka
pri Národnej akadémii vied Ukrajiny
Oddelenie introdukcie rastlín

Ján Brindza
Vladimíra Horčinová Sedláčková
Olga Grygorieva

Bielkovinový komplex
včelích peľových obnôžok

SaveBees

Zachráňme ohrozené včely pre zlepšenie výživy,
zdravia a kvality života

Projekt je riešený v rámci
Agentúry Medzinárodného vyšehradského fondu
pod evidenčným číslom 21910411
s priznaným finančným grantom na obdobie 2019 – 2020

Nitra, 2020

Názov e-publikácie: **Bielkovinový komplex včelích peľových obnôžok**

Editori:

doc. Ing. Ján Brindza, CSc. – Katedra genetiky a šľachtenia rastlín, Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Ing. Vladimíra Horčinová Sedláčková, PhD. – Inštitút ochrany biodiverzity a biologickej bezpečnosti, Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Ing. Olga Grygorieva, PhD. – Národná Botanická záhrady M. M. Grishka pri Národnej akadémii vied Ukrajiny, Kyjev, Ukrajina

Recenzenti:

doc. Ing. Pavel Eliáš, PhD. – Katedra environmentalistiky a biológie, Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov, SPU Nitra

doc. Ing. Judita Lidiková, PhD. – Katedra chémie, Fakulta biotechnológie a potravinárstva, SPU Nitra

Mgr. Olena Vergun, PhD. – Národná Botanická záhrada M. M. Grishka pri Národnej akadémii vied Ukrajiny, Kyjev

Kolektív zostavovateľov:

doc. Ing. Ján Brindza, CSc. – Katedra genetiky a šľachtenia rastlín, Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

prof. Valeryi Brovarskyi, DrSc. – Národná univerzita prírodných a environmentálnych vied Ukrajiny, Kyjev, Ukrajina

Mgr. Olga Grygorieva, PhD. – Národná Botanická záhrady M. M. Grishka pri Národnej akadémii vied Ukrajiny, Kyjev, Ukrajina

Ing. Vladimíra Horčinová Sedláčková, PhD. – Inštitút ochrany biodiverzity a biologickej bezpečnosti, Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Doc. Svetlana Motyleva, PhD. – Federálna štátna rozpočtová vedecká inštitúcia, Ruský záhradnícky inštitút pre šľachtenie, agrotechnológie a rastlinné škôlky, Moskva, Ruská federácia

Ing. Radovan Ostrovský, PhD. – Ústav ekológie lesa Slovenskej akadémie vied Zvolen, Oddelenie fytopatológie a mykológie Nitra

Petra Dítěťová – 3. Lekárska fakulta, Karlova univerzita, Praha, Česká republika

Vedecký redaktor: **Mgr. Olga Grygorieva, PhD.**

Návrh obálky: **Marina Kaminska, Olga Grygorieva**

Grafický dizajn, typografia: **Ing. Radovan Ostrovský, PhD.**

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2020

Edícia: Agrobiodiverzita pre zlepšenie výživy, zdravia a kvality života

Vydavateľ: **Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre**

Vydanie publikácie v elektronickej podobe schválila rektorka Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre **doc. Ing. Klaudia Halászová, PhD.** dňa 22.12.2020 ako odbornú publikáciu pre všetky formy vzdelávania a transfér poznatkov z vedy a výskumu pre odbornú verejnosť.

Zostavovatelia publikácie sú zodpovední za obsah a spoľahlivosť prezentovaných poznatkov.

ISBN 978-80-552-2296-7

© 2020 **Autori**

© 2020 **Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre**

Publikácia bola pripravená v rámci riešenia medzinárodného projektu
SaveBees

„Save endangered bees to improve nutrition, health and life quality
of human“

Zachráňme ohrozené včely pre zlepšenie výživy, zdravia a kvality života
s aktívnou účasťou expertov z partnerských organizácií krajín V4
a inštitúcií z iných krajín

Koordinačné pracovisko projektu:

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov
Inštitút ochrany biodiverzity a biologickej bezpečnosti

Koordinátor projektu: doc. Ing. Ján Brindza, CSc.

Projektoví partneri

**Arboretum a Inštitút fyziografie
v Bolestrašicach
Bolestrašice, Poľsko**

**Národná asociácia tradičných sarvašských
farmárov
Sarvaš, Maďarsko**

**Bio včelia klinika
Bačko Novo Selo, Srbská Republika**

**Organizácia „Únia včelárov Charkovského
regiónu“
Charkov, Ukrajina**

**Multi Agro SPC
Arménsko**

**Národná asociácia včelárov Moldavskej
republiky
Kišinev, Moldavská republika**

Spolupracujúce inštitúcie na realizácii projektu

Ukrajinská národná univerzita vied o živote a životnom prostredí

Kyjev, Ukrajina

Website: <https://nubip.edu.ua>

Národná Botanická záhrada M. M. Grishka pri Národnej akadémii vied Ukrajiny

Kyjev, Ukrajina

Website: <http://www.nbg.kiev.ua>

Arménska štátna Univerzita

Jerevan, Arménsko

Website: <http://ysu.am/entrant>

Inštitút genetiky, fyziológie a ochrany rastlín

Kišinev, Moldavsko

Website: <http://igfpp.asm.md>

Slovenský zväz včelárov

Bratislava, Slovenská republika

Website: <https://vcelari.sk/>

AGROGENOFOND, nezisková organizácia

Nitra, Slovenská republika

**Na realizácii projektu sa aktívne podieľali experti
z výskumných, vzdelávacích a iných inštitúcií zapojených
do medzinárodnej siete**

AgroBioNet

za účelom riešenia Medzinárodného programu

**Agrobiodiverzita pre zlepšenie
výživy, zdravia a kvality života**
formou spoločných výskumných, vzdelávacích a
rozvojových projektov

V publikácii sa využili aj výsledky z riešenia výskumných
projektov

ITEBIO ITMS 26220220115 Podpora inovácie technológií
špeciálnych výrobkov a biopotravín pre zdravú výživu ľudí

BIOPOTRAVINY ITMS 25110320104 Inovácia testovacích
metód a postupov na detekciu zdrojov bioaktívnych látok pre
zlepšenie zdravia a kvality života

AGROBIOTECH ITMS 26220220180 Vybudovanie
výskumného centra „Agrobiotech“

TRIVE ITMS 26110230085 Rozvoj medzinárodnej
spolupráce za účelom transféru a implementácie výsledkov
výskumu a vývoja do vzdelávacích programov

Obsah

Predslov	8
1 Bielkoviny	9
1.1 Základná charakteristika bielkovín	9
1.2 Bielkoviny včelích peľových obnôžok	13
2 Aminokyseliny	19
2.1 Základná charakteristika a klasifikácia aminokyselín	19
2.2 Obsah aminokyselín včelích peľových obnôžok	28
3 Charakteristika a obsah proteinogénnych aminokyselín vo včelích peľových obnôžkach	38
3.1 Alanín	38
3.2 Arginín	40
3.3 Asparagín	42
3.4 Kyselina asparágová	44
3.5 Cystein	46
3.6 Fenylalanín	48
3.7 Glutamín	50
3.8 Kyselina glutámová	52
3.9 Glycín	54
3.10 Histidín	56
3.11 Isoleucín	58
3.12 Leucín	60
3.13 Lyzín	62
3.14 Metionín	64
3.15 Prolín	66
3.16 Serín	68
3.17 Treonín	70
3.18 Tryptofán	72
3.19 Tyrozín	74
3.20 Valín	76
4 Index rastlinných druhov	78
5 Zoznam použitej literatúry	84
6 Resumé	106

Predslov

Predložená publikácia "Bielkoviny a aminokyseliny včelích peľových obnôžok" je pripravená v rámci riešenia medzinárodného projektu „SaveBees – Zachráňme ohrozené včely pre zlepšenie výživy, zdravia a kvality života“ realizovaného za aktívnej spolupráce 13 výskumných a vzdelávacích inštitúcií z Poľska, Maďarska, Ukrajiny, Arménska, Moldavska, Srbska, Bieloruska a Slovenského zväzu včelárov ako partnerov a garantov na podporu Svetového dňa včiel (20. mája) vyhláseného OSN s finančnou podporou Medzinárodného vyšehradského fondu.

Cieľom projektu je vytvorenie intelektuálnych a inštitucionálnych kapacít medzinárodnej platformy pre aktívnejšie zvyšovanie a zabezpečovanie vzdelávania a poradenstva profesionálnych a začínajúcich včelárov, rozširovanie poznatkov verejnosti pre záchranu a udržateľné využívanie ohrozených opel'ovačov, včiel, včelích produktov a ich služieb pre zlepšenie výživy, zdravia a kvality života s vývojom systému celoživotného vzdelávania pre včelársku verejnosť.

Projekt koordinuje Inštitút ochrany biodiverzity a biologickej bezpečnosti pri Fakulte agrobiológie a potravinových zdrojov Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Finančná podpora projektu je zabezpečená grantom z Vyšehradského fondu pod číslom #21910411.

Projekt pripravil kolektív expertov z 12 vzdelávacích a výskumných inštitúcií z 8 krajín sveta v záujme budovania kapacít pre vzájomné a obojstranné prepojenie výskumných a vzdelávacích inštitúcií a včelárskej verejnosti. V tomto prepojení sa zabezpečuje transfer poznatkov získaných z riešenia výskumných projektov medzi spolupracujúcimi inštitúciami pre ich praktické využívanie, a naopak včelárska verejnosť súčasne zabezpečí ich overenie v rôznych podmienkach s návrhmi a požiadavkami na orientáciu ďalšieho výskumu. Vytváraný priestor spolupráce zabezpečí súčasne aj intelektuálnu základňu celoživotného vzdelávania a poradenstva pre mladých, začínajúcich ako aj profesionálnych včelárov na národnej a medzinárodnej úrovni pri ich sociálno-ekonomickom rozvoji, a to vo forme poskytnutých poznatkov.

Vytvorené partnerstvo v rámci projektu realizuje a rozvíja skupina expertov z problematiky včelárstva, ktorí venujú veľkú pozornosť výskumu a vzdelávaniu vo všetkých významných oblastiach včelárstva, a to biológii, reprodukcii, šľachteniu včely medonosnej, chorobám a živočíšnym škodcom včiel, výžive, včelej pastve na úrovni zámerne pestovaných a voľne rastúcich druhov, zberu, spracovaniu a praktickému využívaniu včelích produktov, a to najmä v potravinárstve, farmácii, kozmetike a zlepšovaní zdravia človeka.

Viac ako 70 zapojených expertov využívajú svoje znalosti a skúsenosti z rozsiahlych experimentálnych štúdií pri príprave prednášok a rukopisov odborných a vedeckých publikácií ako významných zdrojov poznatkov a informácií pre včelársku a ostatnú verejnosť.

Predložená odborná publikácia je obsahovo zameraná na prezentáciu základných poznatkov o bielkovinách a aminokyselinách včelích peľových obnôžok ako nenahraditeľných zdrojov samotnej výživy včely medonosnej so súčasným doplnením významných a praktických poznatkov z experimentálnej činnosti zostavovateľov samotnej publikácie a literárnych poznatkov.

Včelie peľové obnôžky vytvorené geniálnym technologickým procesom včiel sú významné nielen pre výživu včiel, ale súčasne predstavujú aj unikátny, doteraz nedostatočne spoznaný a človekom nedocenený prírodný produkt s praktickým využitím aj pre výživu, zlepšovanie zdravia, kvality života a využitím v iných oblastiach.

Publikácia je určená pre včelársku, ale aj ostatnú verejnosť, spracovateľov a užívateľov včelích produktov. Zostavovatelia pripravili publikáciu v súlade s požiadavkami projektu.

Projektový tím a zostavovatelia budú povďační za všetky cenné aj kritické pripomienky a návrhy k prezentovanej problematike v danej publikácii.

Koordinátor projektu

Textbook presents the results of research and educational institutions and experts involved in the international network

AgroBioNet

oriented on the realization of international research, education and development program entitled

„Agrobiodiversity for improving nutrition, health, and quality of life“

which solves the problems of preservation, assessment and use of traditional, less-known, less-used and forgotten plant species.

In this textbook, there are also presented results of research projects, supported by the Operational Programme Research and Development of the European Regional Development Fund:

ITEBIO ITMS 26220220115 Support of technologies innovation

for special bio-food products for human healthy nutrition

BIOFood ITMS 26220220115

AgroBioTech ITMS 26220220180 Building Research Centre

TRIVE ITMS 26110230085 Development of International Cooperation for the Purpose of the Transfer and Implementation

of Research and Development in Educational Programs